

Specifiskais mērķis NR. 9

Uzlabot ES lauksaimniecības spēju reaģēt uz sabiedrības prasībām pārtikas un veselības jomā, tostarp uz prasībām par nekaitīgu, uzturvielām bagātu un ilgtspējīgi ražotu pārtiku, par pārtikas atkritumiem un par dzīvnieku labturību

SITUĀCIJAS ANALĪZE

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIIEKU LABTURĪBA

SATURS

1	VIDEI UN PATĒRĒTĀJIEM DRAUDZĪGS IEPAKOJUMS.....	3
2	AUGSTĀKAS KVALITĀTES PRODUKTS UN TO ATPAZĪSTAMĪBA.....	4
2.1	NACIONĀLĀ PĀRTIKAS KVALITĀTES SHĒMA (NPKS).....	4
2.2	ES PĀRTIKAS KVALITĀTES SHĒMAS.....	5
2.2.1	<i>Bioloģiskā lauksaimniecības shēma</i>	5
2.2.2	<i>Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēma, Aizsargātu cilmes vietas nosaukumu shēma un Garantēto tradicionālo īpatnību shēma</i>	8
2.3	TRADICIONĀLO PRODUKTU RAŽOŠANA (RUDZI).....	9
2.4	LAUKSAIMNIECĪBAS PRODUKTU INTEGRĒTĀS AUDZĒŠANAS SISTĒMA.....	9
2.5	EKSPORTA VEICINĀŠANA.....	10
3	ZAĻAIS PUBLISKAIS IEPIRKUMS	11
4	ILGTSPĒJĪGA PĀRTIKAS RAŽOŠANA.....	12
4.1	PĀRTIKAS ZUDUMI.....	12
4.2	LAUKSAIMNIECĪBAS DZĪVNIIEKU LABTURĪBAS PRASĪBAS (T.SK. DZĪVNIIEKU TURĒŠANAS, KOPŠANAS, PĀRVADĀŠANAS UN KAUŠANAS PRASĪBAS, KĀ ARĪ PRASĪBAS ATTIECĪBĀ UZ IZSKATU PĀRVEIDOJOŠU OPERĀCIJU IZDARĪŠANU, KVALITATĪVA DZĪVNIIEKU IZCELSMES PRODUKTU PRIMĀRĀ RAŽOŠANA).....	13
4.3	PREVENTĪVIE PASĀKUMI DZĪVNIIEKU VESELĪBAS NODROŠINĀŠANAI.....	15
4.4	AUGU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻU (AAL) LIETOŠANA	18
4.5	PĀRSTRĀDES PROCESA PIESĀRŅOJUMA LĪMENIS PĀRTIKĀ	20
5	STIPRO UN VĀJO PUŠU, IESPĒJU UN DRAUDU ANALĪZE.....	21
5.1	STIPRĀS PUSES.....	21
5.2	VĀJĀS PUSES.....	21
5.3	IESPĒJAS.....	22
5.4	DRAUDI	23
6	VAJADZĪBU NOVĒRTĒJUMS.....	23

1 Videi un patērētājiem draudzīgs iepakojums

1. 2019.gada 5.jūnijā tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu ar mērķi samazināt konkrētu vienreizlietojamu plastmasas izstrādājumu un plastmasu saturošu zvejas rīku ietekmi uz vidi, kā arī veicināt pāreju uz aprites ekonomiku ar inovatīviem un ilgtspējīgiem darbības modeļiem un materiāliem. Cita starpā dalībvalstīm ir uzdots veikt nepieciešamos pasākumus, lai līdz 2021. gada 3.jūlijam pārtrauktu Direktīvas B daļā uzskaitīto plastmasas izstrādājumu, t.sk., salmiņu, tirdzniecību, savukārt līdz 2029. gadam – pielikuma F daļā uzskaitās dzērienu taras (plastmasas pudeļu) savākšanu 90% apmērā otrreizējai pārstrādei.

2. Direktīvas projekta apspriešanas procesā Latvija izteica bažas par **PET pudeļu dalītās savākšanas un pārstrādes apjoma** 90% apmērā sasniegšanu 2025.gadā. Kā kompromisa variants starp visām valstīm tika panākta vienošanās **par 90% apmēra sasniegšanu 2029.gadā, bet 77% - 2025.gadā.** Vienlaikus direktīva paredz **pilnīgu vienreizlietojamo plastmasas salmiņu tirdzniecības aizliegumu**, nosakot 2 gadu periodu šāda aizlieguma ieviešanai pēc direktīvas spēkā stāšanās. Direktīvas projekta apspriešanas procesā Latvijas piena pārstrādes nozare (pārstāvot uzņēmumus, kas piegādā produkciju ES atbalsta programmā skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu) norādīja, ka būtu nepieciešams garāks - vismaz 3 gadus - ilgs pārejas periods, jo 2 gadu periods ir nepietiekams, lai rastu plastmasas salmiņiem alternatīvu risinājumu individuālos porciju iepakojumos fasēta piena pasniegšanai skolēniem.

3. Lai nodrošinātu direktīvā noteiktā savākšanas mērķa izpildi Latvijā, Saeima 2019. gada 24. septembrī galīgajā lasījumā pieņēma ar depozīta sistēmas ieviešanu saistītos grozījumus Iepakojuma likumā, tostarp paredzot, ka depozīta sistēma Latvijā tiks ieviesta no 2022.gada 1.februāra. Paralēli ir uzsākts darbs pie Ministru kabineta noteikumu izstrādes, kas detalizētāk aprakstītu depozīta sistēmu.

4. Savukārt atbilstoši Iepakojuma direktīvas grozījumiem attiecībā uz iepakojumu visām ES dalībvalstīm ir izvirzīts mērķis līdz 2025. gadam pārstrādāt 65 % un līdz 2030. gadam – 70 % no visa izlietotā iepakojuma. Vienlaikus līdz 2030.gadam salīdzinoši augsti individuālie mērķi ir izvirzīti atsevišķiem iepakojuma materiāliem (plastmasai – 55 %, kokam 30 %, melnajiem metāliem 80 %, alumīnijam 60 %, stiklam 75 %, papīram un kartonam 85 %).

5. ES tiek noteiktas aizvien stingrākas prasības un ierobežojumi attiecībā par bisfenola A (BPA) izmantošanu materiālos un izstrādājumos, kas paredzēti kontaktam ar pārtiku.

6. Komisijas 2002. gada 6. augusta Direktīva 2002/72/EK, kas attiecas uz plastmasas materiāliem un izstrādājumiem, kuri paredzēti saskarei ar pārtikas produktiem, atļāva izmantot BPA, nosakot tā īpatnējās migrācijas robežu (turpmāk - SML) 3,0 mg BPA uz kilogramu pārtikas produkta.

7. Komisijas 2011. gada 14. janvāra Regula (ES) Nr. 10/2011 par plastmasas materiāliem un izstrādājumiem, kas paredzēti saskarei ar pārtiku (turpmāk - Regula (ES) Nr. 10/2011), noteica SML 0,6 mg BPA uz kilogramu pārtikas produkta. Komisijas Regula (ES) 2018/213, ar ko groza Regulu (ES) Nr. 10/2011, nosaka SML 0,05 mg BPA uz kilogramu pārtikas produkta. Respektīvi, kopš 2002. gada BPA SML ES ir samazināts 60 reizes. Turpmākie pasākumi par BPA ierobežošanu paredzēti pēc 2020. gadā plānotā Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA) atzinuma, kurā būs ņemti vērā jaunāko pētījumu rezultāti par ilglaicīgo BPA toksicitāti.

8. Jaunās Iepakojuma direktīvas prasības un ierobežojumi attiecībā uz BPA izmantošanu ir nopietns izaicinājums lauksaimniecības un pārtikas nozarei. Uzņēmumi jau šobrīd strādā pie alternatīvu risinājumu meklēšanas, lai pielāgotos paredzamajām izmaiņām, taču tas ir laika un resursu ietilpīgs process.

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

9. Ņemot vērā to, ka BPA satur arī konservu kārbu un vāciņu iekšējie pārklājumi, tehnoloģiju maiņa būs aktuāla arī vairākiem pārtikas pārstrādes uzņēmumiem, kas izmanto divdaļīgās izvilktās cilindriskās un figurālās kārbas, apaļos un figurālos viegli atveramos vākus (*EOE - Easy Open end*).

10. Pārtikas uzņēmumiem perspektīvā nepieciešams ieviest ražošanā materiālus un tehnoloģijas, kas nesatur BPA, kā arī strādāt pie alternatīvu iepakojumu veidu pielāgošanas ražošanai, lai samazinātu ietekmi uz vidi. Šajā nolūkā ir nepieciešama aktīva sadarbība ar zinātniekiem, kā arī tālāks atbalsts, lai pielāgotu jaunās tehnoloģijas un produktus praktiskai darbībai.

2 Augstākas kvalitātes produkts un to atpazīstamība

11. Latvijā tāpat kā citur Eiropā pieaug gan izpratne un zināšanas, gan pieprasījums pēc veselīgākas pārtikas – bioloģiskā pārtika, svaigi augļi, dārzeņi, brīvās turēšanas apstākļos dētas vistu olas u.tml. Pārtikas ražotājiem Latvijā ir iespēja piedalīties pārtikas kvalitātes shēmās un piedāvāt tirgū vietējos produktus, kuru kvalitāte pārsniedz vispārējos standartus.

12. Mazumtirgotāja «Rimi Latvija» kopīgi ar pētījuma centru SKDS 2016. gadā veiktā monitoringa «Kā ēd Latvijā» dati liecina, ka Latvijā 66% iedzīvotāju pārtiku, kura ir veselīgāka, uzskata par pārlietu dārgu, lai to varētu regulāri atļauties. Patēriņa izdevumu sastāvs un struktūra lielā mērā raksturo iedzīvotāju materiālo labklājību – saskaņā ar monitoringa datiem 2016.gadā galvenā patēriņa izdevumu prioritāte bija pārtika (26,2 %), kas nozīmē, ka patērētāju pirktspēja ir diezgan zema.

13. Latvijā darbojas **nacionālā pārtikas kvalitātes shēma (NPKS)** un **ES pārtikas kvalitātes shēmas**: bioloģiskās lauksaimniecības shēma, garantēto tradicionālo īpatnību shēma (Sklandrausis; Jāņu siers; Salinātā rudzu rupjmaize), aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēma (Carnikavas nēģi; Rucavas baltais sviests) un aizsargātu cilmes vietu nosaukumu shēma (Latvijas lielie pelēkie zirņi). Tāpat Latvijā ir ieviesta lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas sistēma.

2.1 Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma (NPKS)

14. NPKS mērķis ir veicināt kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamību un labāku atpazīstamību. Latvijā NPKS darbojas kops 2008. gada un šajā shēma visi pārtikas aprites posmi ir izsekojami, produkta ražotājs ir sertificēts atbilstoši nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas prasībām un gala produkts ar NPKS norādi ir nonācis tirdzniecībā. NPKS produkti tiek marķēti ar divām norādēm. Ar zaļās krāsas norādi jeb “*Zaļo karotīti*” marķē produktus, kuri atbilst paaugstinātas kvalitātes kritērijiem un kuriem 75 % izejvielas ir iegūtas vienā Eiropas Savienības (turpmāk - ES) dalībvalstī vai reģionā, savukārt ar bordo krāsas norādi jeb “*Bordo karotīti*” marķē produktus, kuri atbilst paaugstinātas kvalitātes kritērijiem un kuru pilns pārstrādes cikls notiek vienā ES dalībvalstī vai reģionā.

15. Latvijas pārtikas ražotāji arvien aktīvāk iesaistās NPKS - 2018. gadā shēmā bija iesaistījušies jau 155 (2017.gadā – 152) uzņēmumi, no kuriem 102 uzņēmumi bija *Zaļās karotītes* ražotāji, 31 uzņēmums - *Bordo karotītes* ražotājs, tostarp 19 uzņēmumi ražoja gan “*Zaļās karotītes*”, gan “*Bordo karotītes*” produktus. Primāro produktu ražotāju skaits sasniedz 31. NPKS pavisam bija sertificēti 730 (2017.gadā – 701) “*Zaļās karotītes*” un “*Bordo karotītes*” produkti.

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

16. Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, ir pieejams valsts atbalsts par dalību pārtikas NPKS, kā arī atbalsts shēmas produktu atpazīstamības veicināšanai.

17. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas (LPUF) sadarbībā ar *OMD Snapshots* 2019. gada jūnijā veiktā aptauja par pārtikas kvalitātes zīmēm Latvijā rāda, ka Zaļā un Bordo karotīte joprojām ir populārākās un zināmākās pārtikas kvalitātes zīmes. Zaļo karotīti atpazīst 92% patērētāju, bet Bordo karotīti – 56%. Abām karotītēm ir arī visaugstākā patērētāju uzticība – 67% uzticas Zaļajai karotītei, bet iedzīvotāju vērtējumā otra uzticamākā ir Bordo karotīte, kas apsteigusi citas kvalitātes zīmes.

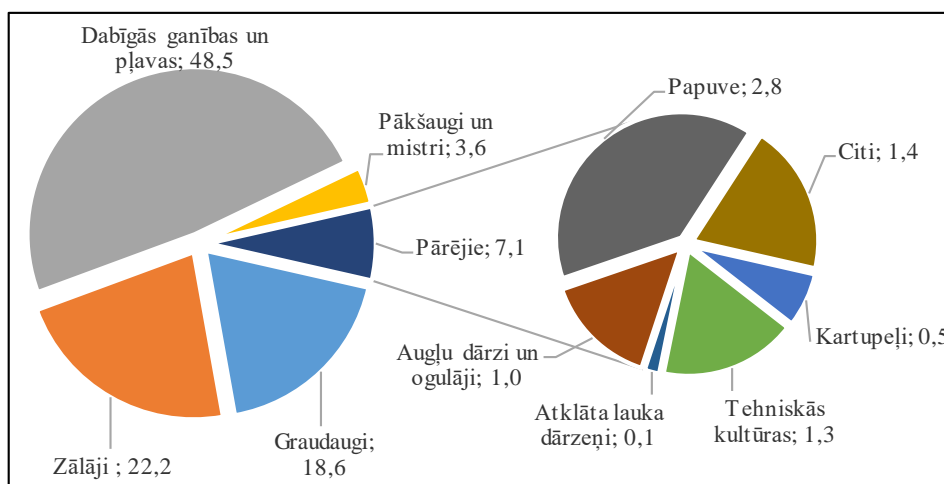
18. Lai nodrošinātu kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamību vietējā tirgū, dodot iespēju Latvijas uzņēmējiem ražot un patērētājiem saņemt paaugstinātas kvalitātes produktus, ir nepieciešams turpināt īstenot pasākumus, kas vērsti uz NPKS un tās produktu attīstības un atpazīstamības veicināšanu un uz sabiedrības informētības (t.sk. patērētāju izglītošanas) paaugstināšanu.

2.2 ES pārtikas kvalitātes shēmas

2.2.1 Bioloģiskā lauksaimniecības shēma

19. Bioloģiskā lauksaimniecība ir ilgtspējīga lauksaimniecība, kur ne tikai saimnieko ar bioloģiskās saimniekošanas metodēm un ražo augstas kvalitātes produktus, bet arī mazina piesārņojumu un cilvēku ietekmi uz vidi. Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties, aptverot ne tikai produkcijas ražotājus, bet arī pārstrādātājus un tirgotājus.

20. Laika periodā no 2012. gada līdz 2018. gadam bioloģiskās lauksaimniecības platības ir palielinājušās no 196 tūkst. ha līdz 280 tūkst. ha, 2018.gadā sertificētajai LIZ sasniedzot 14,47% no visas Latvijā izmantotās LIZ. Latvijā 2018. gadā bija sertificēti 4170 lauksaimniecības produktu ražotāji, kas apsaimniekoja 473 639 ha, un 59 pārstrādes uzņēmumi. No bioloģiski apsaimniekotajām platībām vairāk kā 70 % aizņem lopkopība i nepieciešamās zālāju platības (t.sk. dabīgās ganības un pļavas) un tikai 0,1 % atklātā lauka dārzeni, kā arī 0,6 % augļu dārzi un ogulāji (1.1.attēls).

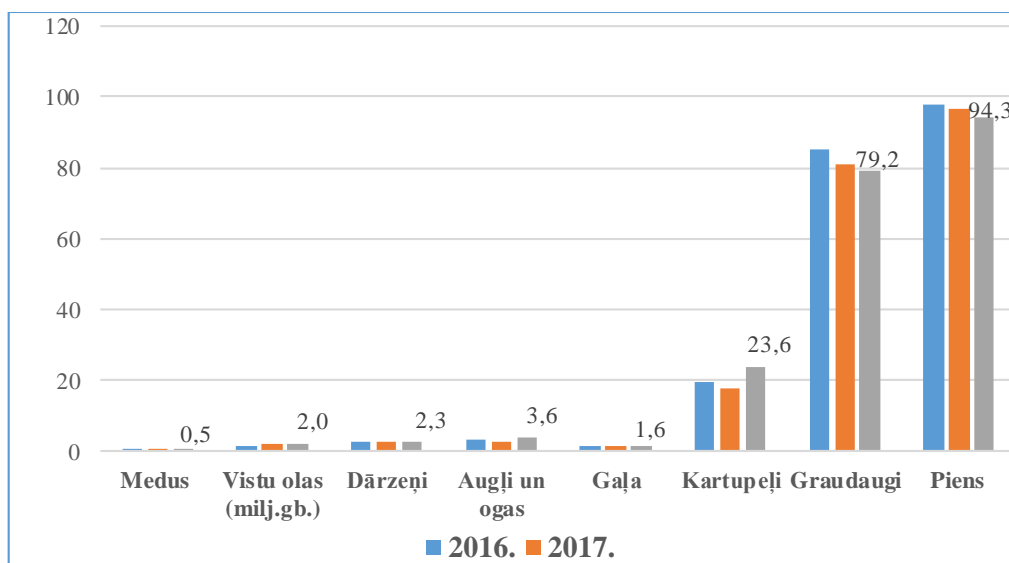

1.1.attēls. Sertificētās lauksaimniecības kultūru platības 2018.gadā, %. Avots: ZM aprēķins pēc LDC datiem

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

21. Kultūraugu sadalījums izmantotajā LIZ katru gadu ir mainīgs – periodā no 2012. gada līdz 2018. gadam, palielinoties izmatotajai LIZ, savstarpēji proporcionāli ir pieaugušas visu kultūraugu platības. Lai gan lopkopībai nepieciešamās zālāju platības kopš 2012. gada 148 tūkst. ha ir pieaugušas līdz 198 tūkst. ha 2018. gadā, procentuāli zālāju īpatsvars ir samazinājies par 7% (2012. gadā - 77 %, 2018. gadā - 70 %) no visas izmantotās LIZ.

22. Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana (1.2.attēls). Saražotais bioloģisko graudu apjoms kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā 2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies no 80,9 tūkst. t līdz 79,2 tūkst. t, bet salīdzinājumā ar 2012. gadu saražoto graudu apjoms ir palielinājies par 22 tūkst. t (2012. gadā saražotas 57 tūkst. t). Līdzīgi kā iepriekšējos gados lopkopības nozarē dominē piensaimniecība. 2018. gadā tika saražots 94,38 tūkst. t piena, no kurām 93,85 tūkst.t bija govju piens, bet 0,48 tūkst.t kazas piens. Skatot saražotā piena apjomu pret 2012. gadā saražoto, tas ir pieaudzis par 25 tūkst. tonnām. Kaut arī 2018. gadā saražotā gaļas apjoms ir palicis nemainīgs – 1,6 tūkst. t, saražotās liellopu gaļas apjoms ir palielinājies, sasniedzot 87 % no kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma. Kopējā bioloģiski saražotās gaļas apjomā 7,5 % veido aitas gaļa, 4,9 % – cūkgaļa, bet pārējo gaļu veidi nesasniedz 1 % īpatsvara robežu. Bioloģiski saražotā medus apjoms kopš 2012. gada ir dubultojies – sasniedzot 500 tonnas 2018.gadā (250 tonnas 2012.gadā).

1.2.attēls. Bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas apjomi, tūkst.t*. Avots: LDC

*Saražotās produkcijas apjoms sevī ietver bioloģiskās lauksaimniecības uzraudzības un kontroles sistēmā saražoto produkciju (pārejas periodu un sertificēto bioloģiskās lauksaimniecības produkciju)

23. Bioloģiskās lauksaimniecības attīstību kavē nepietiekamais sertificēto bioloģisko sēklu daudzums, kā arī neattīstītais bioloģisko lauksaimniecības dzīvnieku mazuļu ataudzēšanas posms. Sertificētās bioloģiskās sēklas graudaugiem nepārsniedz 4% no pieprasītā sēklu daudzuma. Apmierinošā daudzumā tiek saražotas sēklas materiāls griķiem un kartupeļiem. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas prasībām bioloģiskajā lauksaimniecībā ir 100% jānodrošina ar sertificētu bioloģisku sēklas materiālu 2035. gadā. Šie fakti liecina, ka nepieciešams attīstīt konkurētspējīgu bioloģisko sēklu ražošanu, lai nodrošinātu iespēju bioloģiskiem lauksaimniekiem iegādāties sertificētu bioloģisko sēklu;

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

24. Pēdējos gados strauji ir palielinās graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, 2015. gadā tika saražotas 1863 tonnas, 2017. gadā saražoja 7680 tonnas un 2018. gadā sasniedza 16767 tonnu gatavās produkcijas. Šis pieaugums ir saistīts ar atsevišķo lielo pārstrādes uzņēmumu orientēšanos uz bioloģisko ražošanu ("Dobeles Dzirnavniesks" - bioloģisko auzu pārslu produkti, savukārt "Aloja Starkelsen" - bioloģisko kartupeļu ciete). Ir novērojams produkcijas apjoma palielinājums arī citās lauksaimniecības pārstrādes produktu grupās, piemēram, gaļas un gaļas produktu, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādes jomās. Vienmērīgs produkcijas apjoma kāpums turpinās piena un piena produktu ražošanā, 2012. gadā tika saražotas 998 tonnas, 2016. gadā - 3411 tonnas un 2018. gadā - 4442 tonnas. Kopumā sertificēto pārstrādes uzņēmumu skaits samazinājies no 71 uzņēmuma 2012. gadā uz 59 pārstrādes uzņēmumiem 2018. gadā. Saražotās pārstrādes produkcijas apjoma pieaugums ir izskaidrojams ar atsevišķu lielo pārstrādes uzņēmumu daļēju specializēšanos bioloģiskās pārstrādes produkcijas ražošanā.

25. Taču, neskatoties uz vispārējo bioloģisko lauksaimniecības un to pārstrādes produktu apjomu pieaugumu, to īpatsvars kopējā produkcijas apjomā Latvijā ir salīdzinoši neliels (Tabula 1.1.)

Tabula 1.1. Bioloģiskās lauksaimniecības produktu īpatsvars 2018. gadā

Nozare	Gaļas un gaļas produktu ražošana		Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	Piena un piena produktu ražošana	Graudu malšanas produktu un cietes ražošana	Maizes, mīklas izstrādājumu ražošana	Citu pārtikas produktu ražošana	Lopbarības ražošana	Dzērienu ražošana
Īpatsvars (%)	0,6		2,1	0,004	1,3		1,8	0,1	0,2	0,04

Avots: ZM aprēķins pēc LDC un CSP datiem

26. Tāpat arī bioloģisko lauksaimniecības produktu apjoma īpatsvars, kas tiek tālāk pārstrādāts bioloģiskajos produktos atsevišķos sektoros nav pietiekams. Saskaņā ar LDC datiem: graudaugiem – 37 %, pienam – 44 %, dārzeņiem – 31 %. Tas liecina par to, ka bioloģiski saražotās izejvielas tiek tālāk izmantotas konvencionālajā pārstrādē, daļēji zaudējot savu pievienoto vērtību. Iemesls tam ir bioloģiskās pārstrādes trūkums. Lai arī palielinās uzņēmumu skaits, to ražošanas jaudas ir salīdzinoši nelielas, bioloģiskajā pārstrādē darbojas ļoti daudz mazie un mājražošanas uzņēmumi (piemēram, gaļas pārstrādē no 45 pārstrādes uzņēmumiem 26 ir mājražotāji), kas savukārt ir saistīts ar iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju. Saskaņā ar 2016. gadā SKDS veikto pētījumu galvenā patēriņa izdevumu prioritāte iedzīvotājiem ir pārtika (26,2 %). Savukārt eksporta tirgus apgūšanai bioloģiskās produkcijas pārstrādei gandrīz visās nozarēs trūkst nepieciešamo apjomu.

27. Lai arī palielinās uzņēmumu skaits, to ražošanas jaudas ir salīdzinoši nelielas, bioloģiskajā pārstrādē darbojas ļoti daudz mazie un mājražošanas uzņēmumi (piemēram, gaļas pārstrādē no 45 pārstrādes uzņēmumiem 26 ir mājražotāji), kas savukārt ir saistīts ar iedzīvotāju salīdzinoši zemo pirktspēju. Saskaņā ar 2016.gadā SKDS veikto pētījumu galvenā patēriņa izdevumu prioritāte iedzīvotājiem ir pārtika (26,2 %). Savukārt eksporta tirgus apgūšanai bioloģiskās produkcijas pārstrādei gandrīz visās nozarēs trūkst nepieciešamo apjomu.

28. Tāpat sabiedrībā pastāv arī zināms informācijas trūkums par bioloģiskās saimniecības metodēm un bioloģiskiem produktiem. Saskaņā ar 2019. gada SKDS pētījuma datiem – tikai 45 % no aptaujātajiem respondentiem atpazīst ES bioloģiskās shēmas logotipu.

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

Ir vērojams arī uzticības trūkums shēmai kā tādai kopumā (saskaņā ar 2019. gada jūnija SKDS pētījumu – tikai 27 % no aptaujātajiem respondentiem uzticas ES bioloģiskās shēmas logotipam).

29. Šie fakti liecina par bioloģiskās pārstrādes attīstības un informēšanas pasākumu nepieciešamību.

30. Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu bioloģisko produktu nokļūšanu tirgū, ir pieejams atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem par daļību bioloģiskās lauksaimniecības shēmā, kā arī atbalsta maksājumi par bioloģiski apsaimniekotu platību un lielāka atbalsta intensitāte investīciju projektiem. Bioloģiskajiem produktiem ir iespējams piedalīties zaļajā publiskajā iepirkumā un ES atbalsta programmā “Piens un augļi skolai”. Tiek nodrošinātas mācības tiem lauksaimniekiem, kas ir uzsākuši saimniekot bioloģiski. Tomēr, lai uzlabotu lauksaimnieku prasmes, kā arī izpratni par bioloģisko lauksaimniecību, ir nepieciešams sekmēt bioloģisko lauksaimnieku, īpaši bioloģisko dārzkopības speciālistu izglītošanu, konsultāciju sistēmas pilnveidošanu, pētījumu veikšanu, kā arī sabiedrības informēšanas pasākumus par bioloģisko ražošanu.

31. Ir nepieciešami papildus pasākumi, lai veicinātu bioloģisko produktu izmantošanu Latvijas tirgū, un vienlaikus nepieciešams īstenot arī uz eksporta tirgiem mērķētās “atbalsta shēmas”, lai nodrošinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu, to tālāku pārstrādi, kā arī lai veicinātu šādu produktu eksportu.

32. Jāņem vērā, ka dažādu *trešo* valstu prasības pārtikas kvalitātes jomā ir atšķirīgas un tādēļ ir nepieciešams veikt sagatavošanās darbus ne tikai no ražotāju puses, bet arī no Latvijas atbildīgo institūciju puses, lai saskaņotu nepieciešamos sertifikātus un atļaujas. Jaunu eksporta tirgu apgūšana ir laikietilpīgs un sarežģīts process, kas prasa arī lielus finansiālus ieguldījumus.

2.2.2 Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu shēma, Aizsargātu cilmes vietas nosaukumu shēma un Garantēto tradicionālo īpatnību shēma

33. Atbalstot ES mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas ES aizsargāto produktu reģistros. Tādējādi tiek nodrošināta iespēja vietējiem ražotājiem ražot un patērētājiem - iegādāties vietējās izcelsmes kvalitatīvos produktus ar augstu pievienoto vērtību.

34. Šobrīd ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti seši Latvijas produkti – Sklandrausis, Salināta rudzu rupjmaize, Carnikavas nēģi, Jāņu siers, Latvijas lielie pelēkie zirņi un Rucavas baltais sviests. Ražotāju grupā ”Carnikavas nēģi” piedalās 10 ražotāji, Sklandraušu ražotāju grupā - 10, Latvijas lielo pelēko zirņu - 6, Salinātas rudzu rupjmaizes – 3, Jāņu siera ražotāju grupā – 6 ražotāji, Rucavas baltā sviesta - 2 ražotāji.

35. Ar katru gadu pieaug pārtikas kvalitātes shēmās reģistrēto produktu skaits, kas veicina reģionu un to produktu atpazīstamību, tūrisma attīstību, vienlaikus saglabājot kultūrvēsturisko mantojumu. Ražotāju iesaistīšanās pārtikas kvalitātes shēmās nodrošina patērētājiem informāciju par produktu īpašībām godīgas konkurences apstākļos un šo produktu identificēšanu tirgū.

36. 2018. gadā ES kopā ir reģistrēti 4968 produkti ar Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes un Aizsargātu cilmes vietas nosaukumu shēma norādi - vīnam – 3435, lauksaimniecības un pārtikas produktiem – 1533. Vienlaikus ir palielinājies arī šo produktu viltojumu skaits, tai skaitā digitālajā tirgū.

37. Lai veiksmīgi turpinātu pārtikas kvalitātes shēmu attīstību nepieciešams vairāk informēt sabiedrību par šo shēmu esamību, veicināt ražotāju iesaistīšanos ES pārtikas kvalitātes shēmās, kā arī sniegt atbalstu pieteikumu sagatavošanā.

2.3 Tradicionālo produktu ražošana (rudzi)

38. Latvijā pēdējos gados arvien vairāk lauksaimnieku audzē nevis tradicionālās rudzu līniju šķirnes, bet gan hibrīdās rudzu šķirnes, kuras ir ražīgākas un dod lielāku peļņu, taču neder kvalitatīvas un garšīgas rupjmaizes ražošanai. Tas raisa pamatotas bažas, ka drīzumā varētu nepietikt tieši tradicionālo vietējo šķirņu rudzu graudu, no kuriem tiek cepta Latvijas rupjmaize.

39. Kvalitatīvas rudzu maizes patēriņam Latvijā ir tendence pieaugt, taču šādu maizi var saražot tikai no tradicionālajām rudzu šķirnēm, kas selekcionētas maizes cepšanai, piemēram, Latvijā tā ir rudzu šķirne "Kaupo". Hibrīdās rudzu šķirnes pamatā ir selekcionētas Rietumeiropā, kur rupjmaizi praktiski neēd, un selekcijas mērķi šīm rudzu šķirnēm ir pavisam citi, piemēram, spirta ieguvei, tāpēc kvalitatīvu un garšīgu rupjmaizi no hibrīdo šķirņu rudziem praktiski nav iespējams izcept. 2018. gadā šķirnei "Kaupo" tika piešķirts atsevišķs kods, lai varētu iegūt statistiku, cik tad plaši Latvijā šī šķirne tiek audzēta (līdz tam bija pieejami dati tikai par sēklaudzēšanas platībām).

40. Pašlaik problemātiska ir veco tradicionālo šķirņu audzēšana, jo šīs ir garstiebrainākas un mazāk ražīgas šķirnes. To veldres izturība ir zemāka nekā hibrīdajām šķirnēm, kas atstāj ietekmi arī uz ražas novākšanu, tāpēc šo šķirņu kvalitatīvi graudi, kas būtu piemēroti maizes cepšanai, ir deficīts (grūti pieejami). Priekuļu pētniecības centrs nespēj apmierināt pieaugošo pieprasījumu pēc augstvērtīgas sēklas "Kaupo" šķirnei. Līdz ar to daļa no Latvijas maizniekiem jau iepērk graudus no Lietuvas un Igaunijas.

41. Latvijā līdz 2000. gadam rudzus sēja gandrīz (nepilnu) 60 tūkst. hektāru lielās platībās, bet 2017. gadā apsēto hektāru skaits bija gandrīz uz pusi mazāks - 35 tūkst. hektāru.

42. Lai saglabātu nākamajām paaudzēm senās, tradicionālās rudzu šķirnes kvalitatīvas rudzu maizes cepšanai, ir nepieciešams domāt par atbalsta piešķiršanas iespējām rudzu audzētājiem, kuri audzē tradicionālās rudzu šķirnes.

2.4 Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas sistēma

43. Latvijas lauksaimniecības nozare turpina virzīties ilgtspējīgākas saimniekošanas virzienā un viens no veidiem ir integrētās augu audzēšanas metodes pakāpeniska ieviešana.

44. Lauksaimniecības produktu integrētā audzēšana ir lauksaimniecības produktu ražošana, izmantojot vidi saudzējošus pasākumus, saglabājot bioloģisko daudzveidību un samazinot risku cilvēku veselībai un videi, vienlaikus veicot pasākumus augu aizsardzības nodrošināšanai.

45. Lai veicinātu lauksaimniecības produktu integrēto audzēšanu, kā arī nodrošinātu integrēti audzēto produktu nonākšanu tirgū, ir pieejams valsts un ES maksājums par izaudzētajiem lauksaimniecības produktiem (dārzeņiem, kartupeļiem, augļkoku un ogulāju produkciju), kā arī iespēja produktu marķējumā iekļaut nacionālās pārtikas shēmas norādi saskaņā ar normatīvajiem aktiem par prasībām pārtikas kvalitātes shēmām (piemēram, "Zaļā karotīte") un piedalīties ES atbalsta programmā "Piens un augļi skolai".

46. Atbilstoši Valsts augu aizsardzības dienesta (VAAD) apkopotajai informācijai lauksaimniecības kultūraugu audzētāji (saimniecības), kuri izmanto integrētās audzēšanas

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

metodi, 2018.gadā sasniedza 495 saimniecības (2017. gadā – 402), apsaimniekojot augļu un dārzeņu platības 6400,37 hektāru apmērā (Tabula 1.2.).

Tabula 1.2. Lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas sistēmā reģistrētās saimniecības un to platības

Gads	Dārzeņu platības, ha	Augļu un ogu platības, ha	Kopā platības, ha	Personu skaits* LPIA reģistrā
2014	982,84	1415,8	2398,64	278
2015	3245,2	1584,15	4829,35	353
2016	3872,97	1788,85	5661,82	397
2017	3906,59	1987,82	5894,41	434
2018	4159,77	2240,6	6400,37	492

* T.sk. arī saimniecības, kas nepretendē uz atbalsta pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD un VAAD datiem

47. Lai veicinātu lielāku saimniecību iesaisti lauksaimniecības produktu integrētajā ražošanā, ir nepieciešams vairot audzētāju zināšanas par šīs sistēmas mērķiem, metodēm un nacionālo vadlīniju noteikumiem (piem., apmācības, kursi), sekmēt augļkopības un dārzeņkopības speciālistu sagatavošanu, konsultāciju sistēmas pilnveidošanu un lietišķo pētījumu veikšanu, kā arī īstenot sabiedrības informēšanas pasākumus par integrēto ražošanu.

2.5 Eksporta veicināšana

48. Lai sekmētu pārtikas produktu (t.sk. bioloģisko) noietu eksporta tirgos, ir jāturpina īstenot eksporta veicināšanas pasākumi kuru atbalstam tiek izmantoti kā valsts, tā ES fondu ietvaros pieejamie finanšu resursi:

- ikgadējais valsts atbalsta pasākums „Atbalsts tirgus veicināšanai”, kura ietvaros lauksaimniecības un pārtikas uzņēmumi (izņemot zivsaimniecības nozari) var pretendēt uz atbalstu daļībai kopstendos starptautiskās izstādēs, lai palielinātu un diversificētu Latvijas lauksaimniecības un pārtikas preču eksportu.
- pārtikas ražotājiem pieejamais atbalsts ārējo tirgu apgūšanai Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras administrētā ES fondu atbalsta pasākuma "Starptautiskās konkurētspējas veicināšana" ietvaros. Pasākumā atbalsts paredzēts tādām eksporta aktivitātēm kā daļībai starptautiskās izstādēs, konferencēs (semināros), tirdzniecības misijās, nacionālajā stendā, ražotņu un produktu atbilstības novērtēšanai (sertifikācijai) u.c. lai nodrošinātu komersantu ieiešanu ārvalstu tirgos un veicinātu to starptautisko konkurētspēju.
- ES lauksaimniecības produktu veicināšanas programmas.

49. Latvijā pirmās ES lauksaimniecības produktu veicināšanas programmas realizācija tika uzsākta 2006. gadā. Laika periodā no 2005. gada līdz 2016. gadam Lauku atbalsta dienestā vērtēšanai tika iesniegtas 25 programmas, no kurām 8 tika realizētas 3,9 milj. EUR vērtībā.

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

50. 2016. gadā Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas iesniedza 3 programmas, no kurām EK apstiprināja vienu – k/s «Latvijas Piensaimnieku Centrālās Savienības» programmu piena produktu veicināšana trešajās valstīs «Taste Milk».

51. 2017.gadā Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas iesniedza 5 programmas, no kurām EK apstiprināja vienu – biedrības “Īrijas Latvijas tirdzniecības kamera” programmu šokolādes un konditorejas izstrādājumu veicināšana trešās valstīs “Sweet to States”.

3 Zaļais publiskais iepirkums

52. Zaļo publisko iepirkumu (ZPI) sistēma pārtikas un ēdināšanas jomas iepirkumos ir spēkā kopš 2014.gada rudens. Saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu ZPI jomā pārtikas un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumos jāizvēlas tādi produkti, kas nesatur ĢMO, nesastāv no tiem un nav ražoti no tiem, kā arī papildus jāizvēlas vēl vismaz viena prasība no 2 ZPI prasību grupām: 1) produktu kvalitāte (bioloģiskie, karotītes, integrētie produkti); 2) iepakojums, videi draudzīga piegāde un sezonāli pārtikas produkti.

53. Iepirkumu uzraudzības biroja apkopotā informācija par 2018. gadā veiktajiem publiskajiem iepirkumiem un to kopējām līgumcēnām parāda, ka ZPI īpatsvars pārtikas kategorijas ietvaros sastāda 89%, kas ierindo to starp vienu no lielākajām ZPI preču un pakalpojumu grupām pēc finansiālā īpatsvara. Kopējais pārtikas un ēdināšanas iepirkums Latvijā 2018.gadā sastādīja nedaudz virs 120 miljoniem eiro. Kopš 2018. gada 1. janvāra ZPI līgumā noteikto prasību izpildes kontroli pārtikas un ēdināšanas jomas iepirkumos veic Pārtikas un veterinārais dienests (PVD) atbilstoši likumā noteiktajam deleģējumam. Kopumā ZPI iepirkumu sistēma funkcionē labi - pārtikas produktu īpatsvars, kas iegādāti atbilstoši vides kritērijiem, ik gadus krietni pārsniedz 80% no kopējiem pārtikas iepirkumiem.

54. Kopumā ZPI sistēma funkcionē labi, tomēr darbs pie sistēmas pilnveides ir jāturpina, īstenojot pasākumus, kas vērsti uz ZPI procedūrā iepirktu paaugstinātās kvalitātes vietējās izcelsmes pārtikas produktu īpatsvara pieauguma veicināšanu. ZPI pilnveides procesa ietvaros ir identificēta virkne jautājumu, pie kuriem jāstrādā un jāmeklē risinājumi - piemēram, jautājums par produktu atbilstības uzraudzību un kontroli līguma izpildes laikā. Šajā sakarā saredzam nepieciešamību stiprināt PVD kapacitāti, kā arī aicināt pasūtītājus vērīgāk sekot savu iepirkumu līgumu izpildei, lai paaugstinātās kvalitātes produktu vietā netiktu piegādāti citi produkti.

55. Vienlaikus situācijas analīze ZPI jomā norāda, ka nereti sarežģījumus ražotājiem rada iepirkuma daļās noteiktais produktu sortiments, kā arī iepirkuma dokumentācijā paredzētie piegādes noteikumi. Mazajiem ražotājiem tas liedz piedalīties iepirkumā, jo nespēj nodrošināt pieprasīto produktu apjomu un sortimentu, kā arī lielas grūtības sagādā nodrošināt stabilas un regulāras produktu piegādes noslēgtā piegādes līguma darbības laikā. Tāpat Latvijas lauksaimniekiem un pārtikas uzņēmumiem ir grūti konkurēt ar vairumtirdzniecības bāzēm, jo nevar piedāvāt ne tik plašu sortimentu, ne apjomu un cenas, un vienlaikus nosegt arī visas izmaksas. Vienlaikus ir konstatēts arī kooperācijas trūkums starp ražotājiem, lai kopīgi piedāvātu savu produkciju publiskajos iepirkumos, komplektējot produkciju piegādes. Viens no iemesliem - trūkst līderu, kas uzņemtos vadību un apvienotu ražotājus. Bieži vien arī salīdzinoši lielie attālumi starp ražotājiem neveicina sadarbības uzsākšanu, jo šis apsvērums ir būtisks, komplektējot un veicot regulāras produktu piegādes.

56. Viss iepriekš minētais norāda uz to, ka nepietiekami tiek izmantotas ZPI iespējas un potenciāls, lai sekmētu augstas kvalitātes vietējo lauksaimniecības un pārtikas produktu noietu. Tādēļ ir nepieciešami papildus pasākumi, lai nodrošinātu vietējo pārtikas produktu lielāku

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

pārstāvību zaļajos publiskajos iepirkumos, tādējādi veicinot vietējās izcelsmes paaugstinātas kvalitātes pārtikas noietu vietējā tirgū. Vienlaikus būtu jāparedz pasākumi, kas vērsti uz sabiedrības, iepirkumu veicēju un piegādātāju izglītošanu un apmācību, veicinot izpratni par pārtikas kvalitātes shēmām un to produktiem ZPI ietvaros.

4 Ilgtspējīga pārtikas ražošana

4.1 Pārtikas zudumi

57. Pārtikas zudumi un pārtikas pārpalikumu pārdale, lai pārtika nenonāktu atkritumos, ir aktuāls jautājums gan ES, gan globālā līmenī. Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) datiem, katru gadu gandrīz trešdaļa (aptuveni 1,3 miljardi tonnu gadā) visas cilvēka uzturam paredzētās pārtikas visā pasaulē iet zudumā vai tiek izšķērdēta visos pārtikas ražošanas un piegādes posmos.

58. 2015. gadā ANO Ģenerālā asambleja pieņēma ilgtspējīgu attīstības mērķi līdz 2030. gadam uz pusi samazināt uz vienu iedzīvotāju globālo pārtikas atkritumu un zudumu daudzumu visos pārtikas ražošanas posmos. Komisija minētā mērķa īstenošanai 2016. gadā izveidoja ES Pārtikas zudumu un pārtikas atkritumu platformu. Lai atvieglotu pārtikas ziedošanu, Komisija ir pieņēmusi ES pamatnostādnes par pārtikas ziedošanu.

59. 2017. gada 29. novembrī Komisija izplatīja paziņojumu "Pārtikas un lauksaimniecības nākotne", kurā izklāstītas ierosinātās izmaiņas kopējā lauksaimniecības politikā (KLP), ir uzsvērts, ka KLP var palīdzēt samazināt pārtikas atkritumus un zudumus.

60. Nākamajā plānošanas periodā lauku attīstības ietvaros ir jāparedz pasākumi zināšanu ietilpīgas bioekonomikas attīstībai (mērķtiecīgas investīcijas bioekonomikā), kā arī investīciju atbalsta pasākumi bezatlikumu tehnoloģiju ieviešanai. Tās ietvaros būtiski ir attīstīt pārtikas, lopbarības un nepārtikas produktu izmantošanu un barības vielu pārstrādes ciklus, kā arī inovatīvu produktu ražošanu, t.sk. no bioresursu pārstrādes procesu atlikumvielām un atkritumiem.

61. Lai nacionālajā likumdošanā ieviestu EK 2017. gada 16. oktobra paziņojumu par ES pārtikas ziedošanas pamatnostādnēm:

- 2018. gadā tikai veikti grozījumi Pārtikas aprites uzraudzības likumā, kuri atļauj noteikt produktu grupas, to izplatīšanas veidu un kārtību, kā arī laikposmu, kādā pārtiku, kura marķēta ar norādi "Ieteicams līdz ..", drīkst izplatīt pēc minimālā derīguma termiņa beigām."
- Ministru kabinets 2019. gada 18. jūnijā pieņēma noteikumus Nr. 261 "Prasības pārtikas izplatīšanai pēc minimālā derīguma termiņa beigām", to pielikumā noteiktas konkrētas produktu grupas, piemēram, milti, makaroni, kuras pēc minimālā derīguma termiņa "Ieteicams līdz.." beigām noteiktā laikposmā, piemēram, divus mēnešus, var nodot ziedošanai labdarības organizācijām.
- 2018. gada nogalē uzsākts darbs pie MK noteikumu projekta izstrādes, kas paredzēts, lai mazinātu slogu uzņēmējiem, kas vēlēšies ziedot derīguma termiņa laikā sasaldētu svaigu gaļu un zivis. Projekta mērķis ir arī veicināt tādu olu tālāku izmantošanu, kurām ir beidzies realizācijas laiks mazumtirdzniecībā, bet tās vēl ir derīgas uzturam un ir izplatāmas citiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kuri var veikt olu termisko apstrādi. Šobrīd projektam ir pagarināts saskaņošanas periods ar Eiropas Komisiju līdz 2020. gada janvāra beigām.

4.2 Lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības (t.sk. dzīvnieku turēšanas, kopšanas, pārvadāšanas un kaušanas prasības, kā arī prasības attiecībā uz izskatu pārveidojošu operāciju izdarīšanu, kvalitatīva dzīvnieku izcelsmes produktu primārā ražošana)

62. Lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības Latvijā tiek noteiktas saskaņā ar ES tieši piemērojamo normatīvo aktu prasībām, kā arī transponējot nacionālajos normatīvajos aktos ES direktīvas un lēmumus. Vienlaikus nacionālo normatīvo aktu prasības Latvijā tiek analizētas un nodrošināta prasību saskaņotībā ar Latvijai saistošiem starptautiskiem tiesību aktiem. Latvija ir ratificējusi Eiropas 1979. gada 10. maija konvenciju par kaujamo dzīvnieku aizsardzību un Eiropas 1976. gada 10. marta konvenciju par lauksaimniecības dzīvnieku aizsardzību. Normatīvie akti aptver lauksaimniecības dzīvnieku labturības prasības to audzēšanai, turēšanai un kopšanai, dzīvnieku aizsardzību pārvadāšanas un kaušanas laikā, ka arī nosaka, kādas izskatu pārveidojošas operācijās lauksaimniecības dzīvniekiem drīkst izdarīt.

63. Lai gan ES līmenī, vērtējot pasaules kontekstā, jau šobrīd noteiktas augstas labturības prasības, ir vērojams sabiedrības spiediens tikties pēc vēl augstākiem labturības standartiem lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanā.

64. Eiropas Revīzijas Palāta 2018. gadā publicēja Īpašo ziņojumu “Dzīvnieku labturība Eiropas Savienībā: mazinot neatbilstību starp vērienīgajiem mērķiem un praktisko īstenošanu”, kurā konstatēts, ka dažās jomās ES darbības dzīvnieku labturības uzlabošanai bija sekmīgas, taču to īstenošana kavējās un atsevišķās jomās joprojām pastāv trūkumi. Eiropas Revīzijas palātas ziņojuma mērķis bija stiprināt saikni starp dzīvnieku labturību un lauksaimniecības politiku.

65. Eiropas deklarācijā par cūku ķirurģiskās kastrācijas alternatīvām, kas tika pieņemta 2010. gadā, paredzēja cūkkopības nozares dalībnieki brīvprātīgu pievienošanos un vienošanos no 2018. gada 1. janvāra pārtraukt sivēnu ķirurģisko kastrāciju.

66. KLP jau šobrīd sniedz iespēju uzlabot lauksaimnieku informētību par tiesību aktos viņiem paredzētajiem pienākumiem, izmantojot savstarpējās atbilstības sistēmu (lauksaimniecības dzīvnieku vispārīgās labturības prasības, teļu un cūku labturības prasības).

67. Tāpat jāatzīmē, ka augstas dzīvnieku labturības prasības ne vienmēr ir savienojamas ar uzņēmēju ekonomiskajām interesēm. Intensīvās ražošanas sistēmās ir apgrūtināta iespēja nodrošināt specifiskas dzīvnieku vajadzības, kas izraisa dzīvnieku netipisku uzvedību, piemēram, apspalvojuma izknābšanu dējējvistām, kanibālismu un agresiju, kā arī astu nokošanu cūkām. Lai kontrolētu nevēlamu dzīvnieku uzvedību, lauksaimniecības praksē tiek veiktas izskatu pārveidojošas operācijas dzīvniekiem, piemēram, knābju apgriešanu, astu amputēšanu un kastrācija.

68. Tomēr, nodrošinot dzīvniekiem labus turēšanas un kopšanas apstākļus, kā arī atbilstošu barošanu, jo īpaši ņemot vērā dzīvnieku dabiskās un fizioloģiskās vajadzības, ir iespējams mazināt dzīvnieku saslimšanu un mirstību, kā arī veicināt dzīvnieku imunitāti jeb spēju pretoties slimībām. Uzlaboti dzīvnieku turēšanas un kopšanas apstākļi ir viens no svarīgākajiem un efektīvākajiem slimības profilakses pasākumiem. Rūpējoties par dzīvnieku labturību ir iespējams kāpināt dzīvnieku produktivitāti, samazināt zāļu lietošanu un samazināt ekonomiskos zaudējumus produktivitātes krituma gadījumos vai sedzot izmaksas par dzīvnieku ārstēšanu. Lai īstenotu efektīvu saimniekošanu, arvien vairāk dzīvnieku īpašniekam ir jāapgūst zināšanas un iemaņas, kā arī jauni un inovatīvi risinājumi, kas palīdz un veicina labāku dzīvnieku turēšanu apstākļu nodrošināšanu. Tomēr bieži ar nelieliem ieguldījumiem dzīvnieku turēšanā, pamainot vai nedaudz uzlabojot dzīvnieku turēšanas sistēmas ir iespējams paveikt daudz. Augstāki dzīvnieku labturības standarti pozitīvi ietekmē pārtikas nekaitīgumu un kvalitāti, kā arī mazina negatīvo ietekmi uz klimatu.

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIĒKU LABTURĪBA

69. Dzīvnieku izcelsmes produktu primārajā ražošanā, ievērojot augstākus dzīvnieku labturības standartus, tiek veicināta produktu konkurētspēja gan vietējos, gan eksporta tirgos. Lai nodrošinātu labu produktu kvalitāti jau no pašiem pirmsākumiem ir svarīgi kā dzīvnieki tiek turēti, baroti un aprūpēti fermas līmenī. Tādēļ jau šobrīd vairums starptautisko kompāniju, kas nodarbojas ar dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu ražošanu savās kvalitātes programmās vai privātajās akreditācijas sistēmās iekļauj paaugstinātus labturības standartus, atsevišķos gadījumos šādu produktu atpazīstamībai izveidojot īpašu marķējumu.

70. Kļūdas dzīvnieku turēšanā un vājā dzīvnieku labturības prasību ievērošanu var būt viens no iemesliem liemeņa brāķēšanā un gaļas kvalitātes pazemināšanā. Audu bojājumi, sāsitumi, locītavu iekaisumi, saaugumi ir daži no piemēriem, kas liecina par nepietiekamu dzīvnieku labturības prasību nodrošināšanu. Viens no būtiskākajiem faktoriem, kas norāda uz labturības prasību neievērošanu, ir neatbilstošs gaļas pH līmenis. Ja dzīvnieks pirms kaušanas ticis pakļauts ilgstošam vai īslaicīgam stresam, paātrinātās glikolīzes rezultātā dzīvnieka asinīs paaugstinās adrenalīna un pienskābes daudzums. To ietekmē dzīvnieka asinsvadi paplašinās un, veicot atasiņošanu, kapilāros un nelielajos asinsvados paliek daudz asiņu, kas ietekmē gaļas izskatu un samazina tās kvalitāti, paātrina gaļas bojāšanos.

71. Savukārt lielākie izaicinājumi piena lopkopībā, kas ietekmē piena kvalitāti un izslaukumu ir spējā nodrošināt dzīvnieka fizioloģiskajām vajadzībām atbilstošu sabalansētu ēdināšanu un komfortablu turēšanas apstākļi (atbilstoša izmēra, tīras un sausas guļvietas, svaigs gaiss utml.), lai izvairītos no tādām vielmaiņas slimībām, kā piemēram ketoze, acidoze, glumnieka dislokācija u.c., kas ietekmē piena sastāvu, kvalitāti un izslaukumu.

72. Turēšanas apstākļi, slaukšanas higiēna, stress, slimības, vāja imunitāte, ir būtiskākie aspekti, kas ietekmē somatisko šūnu skaitu pienā, saslimstību ar mastītiem un mastītu ierosinātāju izplatīšanos ganāmpulkos, kas attiecīgi vistiešāk ietekmē piena kvalitāti. Sabalansēta, garšīga un pietiekamā daudzumā brīvi pieejama barība un dzeramais ūdens nodrošina arī to, ka pēc slaukšanās govīs ilgāku laiku stāv (neguļ) un pupu sfinkters var aizvērties, lai pasargātu tesmeni no baktēriju (mastītu ierosinātāju) iekļūšanas tajā.

73. Tīras, sausas guļvietas ir apstākļi, kas nepieciešami, lai mazinātu baktēriju skaitu, kas var nonākt uz tesmens un pupu ādas starpslaukšanas periodā. Guļvietu tīrība, slaukšanas higiēna un tesmens tīrība pirms un pēc slaukšanas visbūtiskāk ietekmē piena kvalitāti (baktērijas, somatiskās šūnas) un tesmens veselību. Vienlaikus pietiekoši daudz vietas brīvai piekļuvei barībai, ūdenim, guļvietām un komfortablas, mīksta guļvietas ir apstākļi, kas mazina stresu, traumas, uzlabo veselību (t.sk. locītavu, skaušta atspaidījumu mazināšanās), ilgmūžību, atražošanas spēju un paaugstina produkcijas kvalitāti un kvantitāti. Dzīvnieku labturība ietekmē piena kvalitāti. Līdz ar to ir svarīgi apzināties saikni starp dzīvnieku labturību un produktu kvalitāti. Uzlabojot dzīvnieku labturību, dzīvnieku izcelsmes pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem nerodas zaudējumi nekvalitatīva produkta dēļ.

74. Ievērojot augstas dzīvnieku labturības prasības, vienlaikus ir iespējams mazināt lauksaimnieciskās ražošanas negatīvo ietekmi uz vidi un samazināt CO₂. Kā viens no būtiskākajiem aspektiem jāmin precīza barības devu plānošana, tādejādi nodrošinot, ka dzīvnieku barošanā maksimāli efektīvi tiek izmantoti pieejamie barības līdzekļi. Tāpat, nodrošinot brīvās turēšanas apstākļus un ganības, ir iespējams dod labu ieguldījumu bioloģiskās daudzveidības uzturēšanā.

75. Kā lielākie izaicinājumi, ar kuriem nākas saskarties dzīvnieku īpašniekiem augstāku labturības prasību piemērošanā, ir spēja nodrošināt un vēltīt papildus uzmanību, laiku un darbu dzīvnieku aprūpē, piesaistot papildus darbiniekus, kā arī vēltot vairāk laika un resursus kvalitatīvas un sabalansētas dzīvnieku barības sagatavošanā. Tādēļ ir nepieciešami lielāki sākotnējie finanšu resursu ieguldījumi tādos pasākumos, kā, piemēram, mītņu uzlabošanā, dzīvnieku turēšanas blīvuma mazināšanā un bagātīgākā pakaišu izmantošanā u.tml. Savukārt,

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIĒKU LABTURĪBA

lai veicinātu augstāku dzīvnieku labturības prasību piemērošanu, jāmeklē iespējas finansiāli atbalstīt tādas dzīvnieku izcelsmes produktu ražotājus, kuri brīvprātīgi iesaistās augstāku dzīvnieku labturības prasību piemērošanā. Vienlaikus jāveicina zināšanu pilnveidošana lauksaimniekiem par efektīvāku, dzīvniekiem un videi saudzējošāku lauksaimniecības praksi. Tāpat nepieciešams veicināt sabiedrības informēšanu par produktiem, kas iegūti ievērojot augstākus dzīvnieku labturības standartus.

76. Savukārt nevalstiskajām organizācijām, kuras apvieno dzīvnieku izcelsmes produktu ražotājus, jāapsver iespēja pašiem izstrādāt savus dzīvnieku labturības standartus, kas ietver augstākas prasības, nekā to paredz spēkā esošā likumdošana. Tādejādi sekojot līdzīgi tirgus tendencēm un patērētāju vēlmēm ilgtermiņā iespējams radīt produktus, kas ir konkurētspējīgs ne tikai vietējā, bet arī eksporta tirgos.

4.3 Preventīvie pasākumi dzīvnieku veselības nodrošināšanai

77. Pārmērīgas un nepārdomātas antimikrobiālo līdzekļu (AML) lietošanas dēļ attīstās antimikrobiālā rezistence (AMR), kas būtiski apgrūtina cīņu ar infekcijas slimībām visā pasaulē gan cilvēkiem, gan dzīvniekiem. AMR plašās attīstības un tālākas izplatības rezultātā infekcijas slimības nepakļaujas ārstēšanai un pieaug cilvēku un dzīvnieku saslimstība un mirstība, kā arī palielinās ekonomiska rakstura zaudējumi. AML lietošana dzīvnieku slimību ārstēšanā un profilaksē veicina rezistentu baktēriju celmu veidošanos gan patogēnajos mikroorganismos, gan arī cilvēku un dzīvnieku normālajā mikroflorā un vidē. Rezistentu mikroorganismu pārnese no dzīvniekiem uz cilvēkiem var notikt ar inficētiem dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktiem, tieša kontakta ceļā ar dzīvnieku vai ar vides (ūdens, augsne u.t.t.) starpniecību. Rezistences dēļ ir ļoti ierobežotas ārstēšanas iespējas tādām ļoti bīstamām infekcijas slimībām, kas var apdraudēt lielu skaitu cilvēku (piemēram, tuberkuloze). Tāpēc Pasaules Veselības organizācija (PVO) ir noteikusi cilvēku veselībai kritiski svarīgos AML (CIA)¹ un Latvijā jāveic dažādi pasākumi, lai samazinātu CIA lietošanu dzīvniekiem.

78. AMR jautājums ir aktuāls pasaules mērogā, tādēļ 2015. gadā PVO sadarbībā ar Pasaules Dzīvnieku veselības organizāciju (OIE) un Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju (FAO) pieņēma Globālo rīcības plānu pret mikrobu rezistenci², kurā norādīts, ka bez saskaņotas un tūlītējas rīcības globālā mērogā pasaule ir ceļā uz pēc-antibiotiku ēru, kurā parastas infekciju slimības atkal kļūst neārstējamas un bīstamas. Atbildīga un piesardzīga AML izmantošana gan cilvēku, gan dzīvnieku veselības jomā ir viena no galvenajām ES prioritātēm, tādēļ 2017. gada 29. jūnijā Eiropas Komisija (EK) pieņēma rīcības plānu "Eiropas "Viena veselība" rīcības plāns pret antimikrobiālajiem līdzekļiem izveidojušās rezistences apkarošanai"³. EK uzsver, ka AMR radītie zaudējumi ES par cilvēku un dzīvnieku ārstēšanu un neiegūto produkciju sasniedz līdz 1,5 miljardiem EUR gadā (cilvēkiem ilgāka slimošana un ārstēšana, dzīvniekiem produktivitātes zaudējumi u.t.t.).

79. Latvijā ir izstrādāts Nacionālais rīcības plāns «Par AMR ierobežošanu un antimikrobiālo līdzekļu atbildīgu un piesardzīgu lietošanu dzīvnieku veselības jomā» un "Antimikrobiālās rezistences ierobežošanas un piesardzīgas antibiotiku lietošanas plāns "Viena veselība" 2019.-2020. gadam", lai veicinātu mērķtiecīgu un efektīvu AMR attīstības un izplatības ierobežošanu un apkarošanu, nodrošinot koordinētas iesaistīto iestāžu un organizāciju darbības, paaugstinātu zināšanas un prasmes preventīviem pasākumiem dzīvnieku veselības nodrošināšanai un AML lietošanas dzīvniekiem samazināšanu, kā arī pilnveidotu

¹ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/312266/9789241515528-eng.pdf?ua=1>

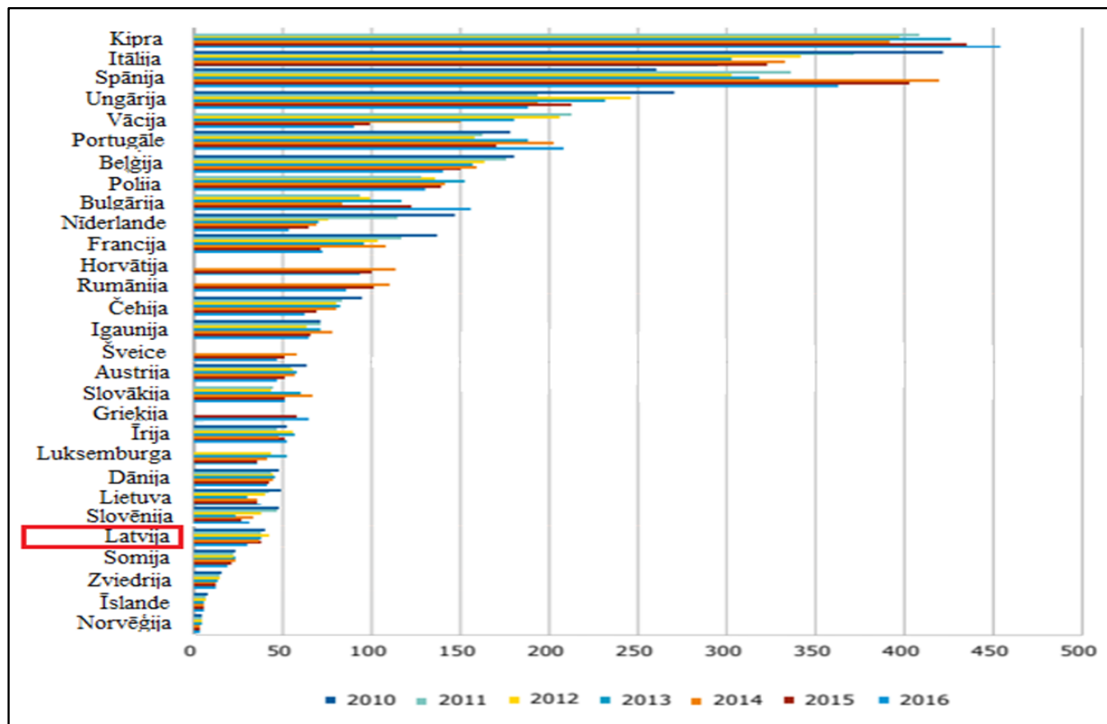
² <https://www.who.int/antimicrobial-resistance/global-action-plan/en/>

³ https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

pārtikas ķēdes izsekojamību, nodrošinot elektronisko datu uzskaites sistēmu AML lietošanas dzīvniekiem uzskaitēi.

80. Latvijā saskaņā ar Eiropas Veterināro antimikrobiālo līdzekļu patēriņa uzraudzības (ESVAC) datiem (1.3.attēls) AML izplatīšanas apjomi no 2010. gada līdz 2016.gadam vidēji ir ap 40 miligrami uz populācijas korekcijas vienību (mg/PCU - izplatīto aktīvo vielu daudzums uz kopējo lauksaimniecības dzīvnieku svaru valstī).

1.3.attēls. Antimikrobiālo līdzekļu patēriņš 30 ES valstīs 2010.-2016. gadā (mg/PCU)⁴. Avots: Eiropas Veterināro antimikrobiālo līdzekļu patēriņa uzraudzības (ESVAC) dati

81. Savukārt AMR līmenis dzīvnieku izcelsmes produktos Latvijā ir salīdzinoši zemāks nekā vidēji Eiropā (1.4.attēls). Tomēr *Campylobacter* spp. un *Escherichia coli* (*E. Coli*) ir konstatēts augsts, ļoti augsts un pat kritiski augsts rezistences līmenis pret vairākiem AML, piemēram:

Broilēru ganāmpulkos 2016. gadā tika konstatēta *Campylobacter* spp.:

- kritiski augsta rezistence pret ciprofloksacīnu (97,9 %), nalidiksābi (95,8 %);
- ļoti augsta rezistence pret tetraciklīnu (64,6 %).

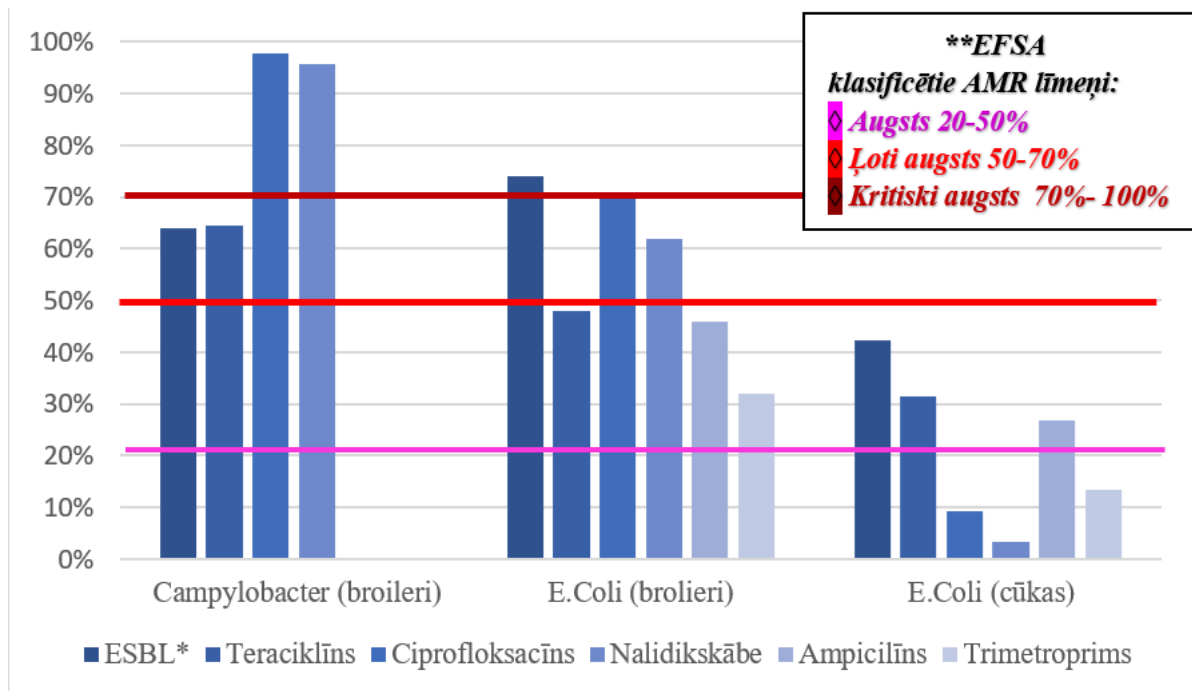
Broilēru ganāmpulkos 2016. gadā ir konstatēta *E. coli*:

- augsta rezistence pret tetraciklīnu (48 %);
- kritiski augsta rezistence pret ciprofloksacīnu (70 %);

82. Broilēru ganāmpulkos 2016. gadā tika konstatēta kritiski augsta enzīmproducējošo *E. coli* sastopamība (90 %). Nobarojamo cūku ganāmpulkos 2017. gadā tika konstatēta *E. coli* augsta rezistence pret ampicilīnu (26,8%) un tetraciklīnu (31,5 %), kā arī augsta enzīmproducējošā *E. Coli* sastopamība (42,3%).

⁴ https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-30-european-countries-2016-trends-2010-2016-eighth-esvac_en.pdf

1.4. attēls. AMR līmenis (%)** Campylobacter spp. un E.Coli, kas izolēti no paraugiem, kas ņemti no broļieriem (2016.g.) un cūkām (2017.)⁵. Avots: EFSA dati

* Enzīmproducējošs mikroorganisms (izdala paplašināta spektra beta laktamāzi jeb t.s. “rezistences gēnu”)

83. Dažu CIA izplatīšanas apjomi Latvijā pārsniedz vidējo rādītāju Eiropā un pēdējos gados ir ar tendenci pieaugt, piemēram, 3. un 4. paaudzes cefalosporīnu izplatīšanas apjoms ir pieaudzis no 0,22 mg/PCU 2010. gadā līdz 0,26 mg/PCU 2016. gadā (vidējais izplatīšanas apjoms Eiropas valstīs ir 0,21 mg/PCU).

84. EK Pārtikas un veterinārā biroja 2017. gada audita ziņojumā “Par antimikrobiālo līdzekļu piesardzīgu lietošanu dzīvniekiem” EK rekomendēja Latvijai samazināt AML lietošanu dzīvniekiem, tostarp, veicinot AML piesardzīgu un atbildīgu lietošanu, pilnveidojot AML lietošanas dzīvniekiem uzskaiti un jomas profesionāļu un dzīvnieku īpašnieku apmācību un informētību⁶.

85. Tikai samazinot līdz minimumam AML lietošanu, iespējama samazināt AMR attīstības risku. Dzīvnieku infekcijas slimību profilakses un biodrošības pasākumi, kā arī sabalansēta un pilnvērtīga barība un dzīvnieku vajadzībām atbilstoši turēšanas apstākļi ir iedarbīgākie rīki, lai nodrošinātu dzīvnieku veselību un samazinātu AML lietošanu. Lai atbalstītu dzīvnieku īpašniekus/turētājus, ir nepieciešams paredzēt atbalsta pasākumus (piemēram, investīcijas). Bez tam, lai nodrošinātu veiksmīgu AML lietošanas samazinājuma monitoringu un izvērtējumu, ir nepieciešams pilnveidot AML lietošanas dzīvniekiem uzskaiti, attīstot elektronisko datu uzskaites sistēmu, tādējādi uzlabojot vienu no pārtikas ķēdes izsekojamības posmiem. Vēl viens no veiksmīgiem AMR ierobežošanas pasākumiem ir sabiedrības, dzīvnieku īpašnieku/turētāju

⁵ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2019.5598>

⁶ https://ec.europa.eu/food/audits-analysis/audit_reports/details.cfm?rep_id=3916

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

un praktizējošu veterinārārstu izglītošana un apmācība, veicinot izpratni par AMR un AML atbildīgu un piesardzīgu lietošanu⁷.

86. Veselam dzīvniekam nav nepieciešams lietot zāles, tādēļ būtiski ir nodrošināt dzīvnieku veselības rezultatīvu pārvaldību – biodrošības pasākumu ievērošanu, infekcijas slimību kontroli un profilaksi, sabalansētu un pilnvērtīgu barību, atbilstošus turēšanas apstākļus, piemērotāko šķirņu izvēli, dzīvnieku nagu kopšanu u.t.t. Svarīgi ir veicināt dzīvnieku īpašnieku/turētāju vēlmi nodrošināt dzīvnieku veselības rezultatīvu pārvaldību, tāpēc ir nepieciešams paredzēt atbalstu tiem dzīvnieku īpašniekiem/turētājiem, kas mērķtiecīgu darbību rezultātā:

- pakāpeniski katru gadu samazina AML lietošanu (kā samazinājuma atskaites punktu izmanto datus par AML vidējo izlietojumu ganāmpulkā iepriekšējos divos gados);
- jau uztur zemu AML lietošanas līmeni ganāmpulkā (kā samazinājuma atskaites punktu izmanto vidējo AML lietošanas līmeni nozarē).

87. Lai iegūtu informāciju par AML izlietojumu ganāmpulkā, nepieciešams attīstīt un izmantot elektronisko datu uzskaites sistēmu, lai dzīvnieku īpašnieks/turētājs sadarbībā ar praktizējošu veterinārārstu nodrošinātu, ka tiek reģistrēts katrs AML lietošanas gadījums ganāmpulka dzīvniekiem.

4.4 Augu aizsardzības līdzekļu (AAL) lietošana

88. Saskaņā ar Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (EFSA) apkopoto informāciju 2017. gadā⁸ ES dalībvalstu laboratorijās tika analizēti 155 Latvijas izcelsmes pārtikas produktu paraugi (Tabula 1.3.). Paraugu analīžu rezultāti liecina, ka Latvijas lauksaimnieku ražotā produkcija AAL atliekvielu ziņā ir viena no tīrākajām Baltijas jūras reģiona un arī ES mērogā.

Tabula 1.3. AAL atliekvielu klātbūtne dažādu ES dalībvalstu izcelsmes lauksaimniecības produkcijā 2017. gadā

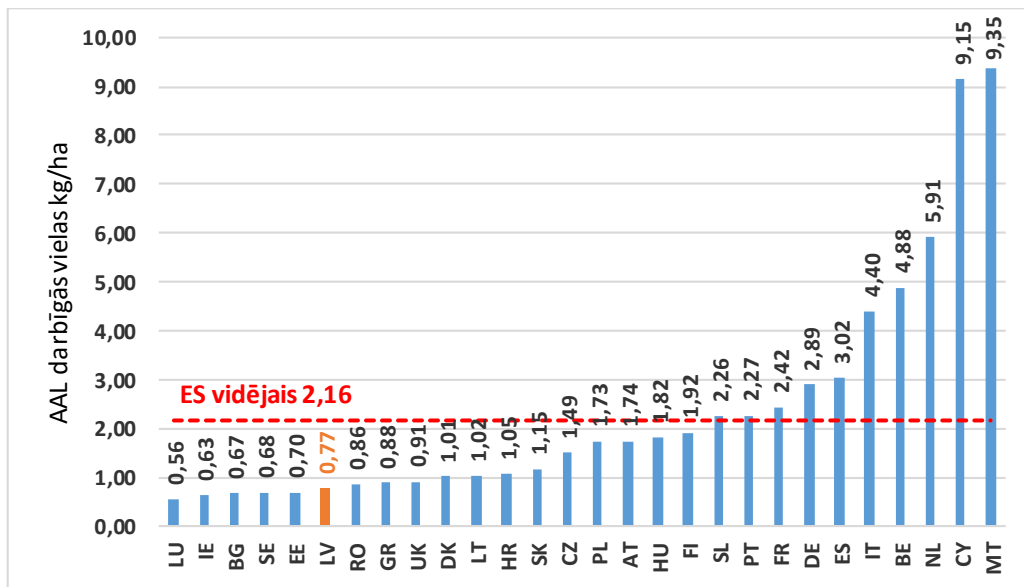
Izcelsmes valsts	AAL atliekvielas		
	Nav konstatētas	Pieļaujamās robežās	Pārsniegumi
Latvija	91,7%	7,7%	0,6%
Somija	85,5%	12,9%	1,6%
Igaunija	82,1%	17,0%	0,9%
Lietuva	68,7%	30,7%	0,6%
Polija	59,8%	36,6%	3,6%
Vācija	50,2%	47,7%	2,1%

Avots: EFSA dati

⁷https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/antimicrobial_resistance/docs/2015_prudent_use_guidelines_lv.pdf

⁸ EFSA (European Food Safety Authority), 2019. Scientific report on the 2017 European Union report on pesticide residues in food. EFSA Journal 2019;17(6):5743, 152 pp. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2019.5743>

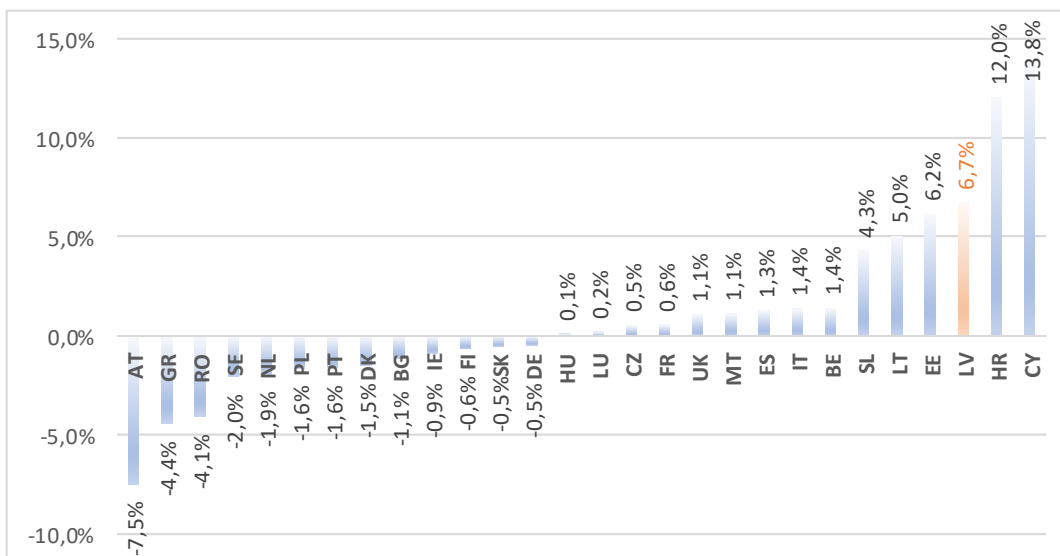
PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

1.5. attēls: Izplatītie AAL darbīgo vielu apjomi uz LIZ platību, kg/ha (2017.gads). Avots: Eurostat dati

89. Latvijā AAL lieto būtiski mazāk nekā vidēji ES⁹, kā arī lauksaimniecības kopējā intensitāte ir zema (Analytical factsheet for Latvia: Nine objectives for a future Common Agricultural Policy) (1.5.attēls). Tomēr patērētāju vidū ir vērojams zināms informācijas trūkums par zemo AAL izmantošanas līmeni Latvijā, tādēļ būtu jāveicina sabiedrības informētība par šiem aspektiem.

90. 2011. – 2018. gadā Latvijā bija vērojams viens straujākajiem LIZ platību pieaugumiem ES¹⁰, kas veicināja kopējā valstī izlietotā AAL apjoma pieaugumu (1.6.attēls).

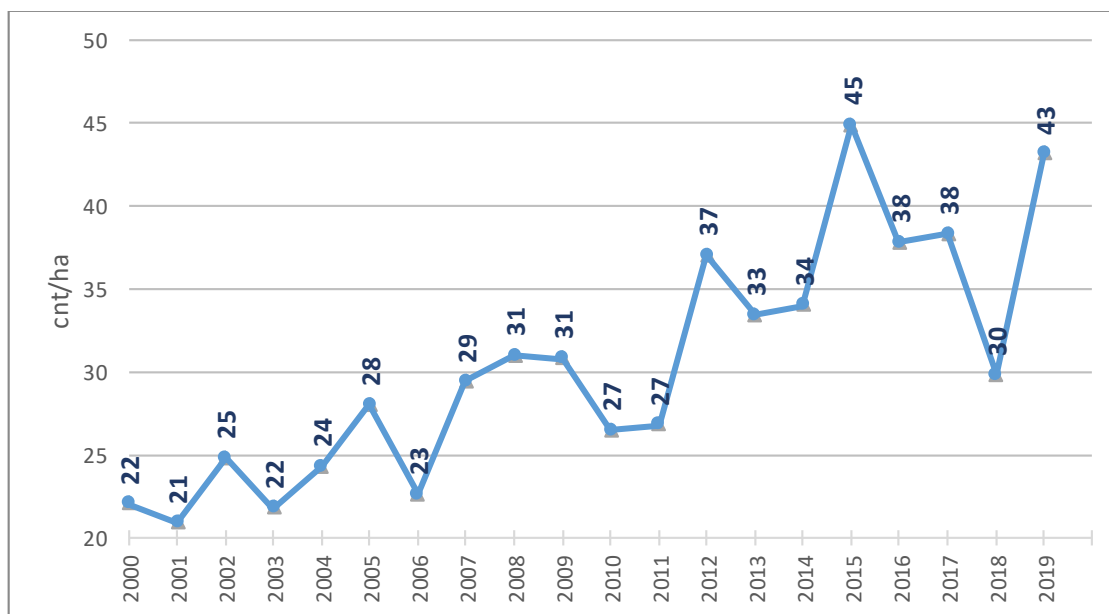
1.6. attēls: LIZ platību izmaiņas ES dalībvalstīs 2011.-2018.gadā. Avots: Eurostat dati

⁹ Eurostat dati: izplatītie AAL darbīgo vielu apjomi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20181015-1>; izmantotās lauksaimniecības zemes platības: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tag00025>

¹⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tag00025>

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

91. Klimata izmaiņas ietekmējušas lauksaimnieku izvēli attiecībā uz audzējamo šķirņu izvēli graudaugiem. Aizvien plašāk tiek audzētas intensīvas ražīgas šķirnes, kuru prasības pēc mēslojuma un augu aizsardzības ir ļoti augstas. Tas izskaidrojams ar to, ka, balstoties uz pēdējos gados salīdzinoši siltajām ziemām un veiksmīgu ziemāju labību un ziemas rapša pārziemošanu, Latvijas skarbāko klimatisko reģionu graudaudzētāji vairāk sākuši audzēt minētās šķirnes. Neskatoties uz būtisku ražības pieaugumu, Latvijā iegūtās ražas¹¹ (1.7. attēls) joprojām būtiski atpaliek tādām Baltijas jūras reģiona valstīm kā Dānija un Vācija, kur 2019.gadā no hektāra vidēji ieguva attiecīgi 70.6¹² un 69.2¹³ cnt lielas ražas.

1.7. attēls. Graudaugu sējumu vidējā ražība Latvijā. Avots: CSP

92. Kaut arī objektīvu iemeslu dēļ lauksaimniecības intensitātei ir potenciāls kāpt, sagaidāmo AAL lietošanas pieaugumu var ierobežot, ievērojot integrētās augu aizsardzības principus, kas paredz veikt preventīvus pasākumus, lai samazinātu kaitīgo organismu izplatības risku un attiecīgi samazinātu nepieciešamību lietot AAL to ierobežošanai - katram AAL lietojumam ir jābūt pamatotam. Vienlaikus lauksaimnieku vidū ir novērojams zināšanu un pieredzes trūkums saimniekošanas metožu izmantošanai, lai aizstātu AAL izmantošanu, Līdz ar to ir nepieciešams stimulēt lauksaimniekus pāriet uz integrēto audzēšanu un bioloģisko lauksaimniecību. Vienlaikus jāveicina sabiedrības izpratne par augu aizsardzības pasākumu nozīmi ražības un patērētājiem drošas lauksaimniecības produkcijas ieguvē.

4.5 Pārstrādes procesa piesārņojuma līmenis pārtikā

93. Šobrīd Latvija tradicionālo kūpinājumu jomā izmanto priekšrocības, ko attiecībā par policiklisko aromātisko oglekļa dioksīdu (PAO) piesārņojuma līmeni dod 2014. gadā noteiktais atkāpes periods, kas ļauj ražot un laist tirgū tradicionālos kūpinājumus ar benzo(a)pirēna saturu 5 µg/kg un benzo(a)pirēna, benzo(a)antracēna, benzo(b)fluorantēna un krizēna summu (PAO4)

¹¹ Centrālā statistikas pārvalde. LAG020. Lauksaimniecības kultūru sējumu platība, kopražs un vidējā ražība

¹² StatBank Denmark. HST77: Harvest by region, crop and unit

¹³ Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung. Tabellen zur Landwirtschaft. SJT-3072200-0000.xlsx. Anbau, Ertrag und Ernte der Feldfrüchte

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

30 µg/kg. Šobrīd ir sagatavots Komisijas Regulas projekts, kas dod beztermiņa atkāpi par PAO pieļaujamajiem līmeņiem kūpinājumos vairākām ES dalībvalstīm. Regulas projekts paredz, ka Latvijā var tikt kūpināta un laista tirgū tradicionāli kūpināta cūkgaļa, karsti kūpināta vistas gaļa, karstas kūpinātas desas un karsta kūpināta medījuma gaļa, kā arī tradicionāli karsti kūpinātas zivis ar nosacījumu, ka šie produkti atbilst maksimālajiem pieļaujamajiem PAO līmeņiem, kas bija spēkā pirms 2014. gada 1. septembra, t.i, 5,0 µg / kg benzo(a)pirēnam un 30,0 µg/kg PAO4. Tomēr Regulas projekts arī paredz, ka ES dalībvalstīm jāturpina strādāt pie tehnoloģiju pilnveidošanas, lai iespēju robežās samazinātu PAO līmeni kūpinājumos.

94. Akrilamīds ir kancerogēna viela, kas veidojas augu izcelsmes pārtikas produktos, tos ražošanas procesā karsējot augstā temperatūrā. Šobrīd Eiropas Komisija ir uzsākusi darbu pie akrilamīda maksimāli pieļaujamo līmeņu (MPL) izstrādes. Izvērtējot akrilamīda bīstamību jutīgajām patērētāju grupām, Eiropas Komisija vispirms plāno noteikt MPL bērnu graudaugu pārtikai. Taču Eiropas Komisija plāno turpināt MPL noteikšanu arī citām pārtikas kategorijām. Tādēļ pārtikas ražošanas nozarei un dalībvalstīm ir jāturpina darbs, izstrādājot un ieviešot tehnoloģijas, kas ļauj samazināt akrilamīda koncentrāciju pārtikā.

5 Stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīze

5.1 Stiprās puses

1. Ieviestas un sekmīgi darbojas pārtikas kvalitātes shēmas – NPKS un ES pārtikas kvalitātes shēmas, kā arī LPIA sistēma; (13.; 15.; 20; 34; 35; 46.)
2. Palielinās bioloģiskās lauksaimniecības un to pārstrādes produktu ražošanas apjoms; (22., 24.)
3. Ieviestas ZPI prasības pārtikas piegādes un ēdināšanas pakalpojumu jomā; (52.)
4. Augstāku dzīvnieku labturības prasību piemērošana mazina dzīvnieku saslimšanas un mirstības risku un pozitīvi ietekmē pārtikas produktu kvalitāti. (68.)
5. Uzlabojot dzīvnieku labturību, dzīvnieku izcelsmes pārtikas ražotājiem un pārstrādātājiem nerodas zaudējumi nekvalitatīva produkta dēļ. (73.)
6. Sekmīgi realizētas ES lauksaimniecības produktu tirgus veicināšanas programmas (uzsvērti veselīgākas pārtikas lietošanas aspekti); (49.;50.;51.)
7. Sekmīgi īstenota integrētās augu audzēšanas metodes ieviešana (veicināta lauksaimniecības produktu integrētā audzēšana, nodrošināts integrēti audzēto produktu nonākšanu tirgū, piemēram, “Zaļā karotīte” un dalība ES atbalsta programmā “Piens un augļi skolai”). (45.)

5.2 Vājās puses

1. Grūtības ražotājiem pielāgoties ES noteiktajām aizvien stingrākajām prasībām un ierobežojumiem saistībā ar pārtikas iepakojumu; (5.; 8.; 9.)
2. Nepietiekama informācija par pārtikas kvalitātes shēmām un to produktiem; (28.)
3. Liela daļa bioloģiski saražotās izejvielas tiek tālāk izmantotas konvencionālajā pārstrādē (zaudējot savu pievienoto vērtību), kas skaidrojama ar bioloģiskās pārstrādes trūkumu; (26.)
4. Zema patērētāju pirktspēja, tāpēc netiek pieprasīti augstas kvalitātes produkti (t.sk. arī bioloģiskie) lielos apjomos; (12.)
5. Grūtības nodrošināt pieprasījumu pēc augstvērtīgas sēklas “Kaupo” šķirnei, kas piemērota kvalitatīvas rudzu maizes cepšanai; (40.)

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIĒKU LABTURĪBA

6. Sertificētu sēklu trūkums bioloģiskajā lauksaimniecībā; (23.)
7. Nepietiekami izmantotas ZPI iespējas un potenciāls paaugstinātas kvalitātes lauksaimniecības un pārtikas produktu noieta sekmēšanai; (54.; 55.)
8. Patērētājiem trūkst izpratnes par pārtikas kvalitātes shēmām un to produktiem, augu aizsardzības līdzekļu lietošanu; (28.;56.;89)
9. Zināšanu un pieredzes trūkums saimniekošanas metožu izmantošanai, lai aizstātu AAL izmantošanu; (92.)
10. Zināšanu un prasmju trūkums par preventīviem pasākumiem dzīvnieku veselības nodrošināšanai, lai samazinātu AML lietošanu dzīvniekiem; (79.)
11. Ilgstošs un resursus patērējošs process, lai pilnveidotu pārtikas ķēdes izsekojamības elektronisko datu uzskaites sistēmu AML lietošanas dzīvniekiem uzskaitēi; (79.)
12. Arvien pieaugošais patērētāju un pārtikas ražotāju pieprasījums pēc augstākas kvalitātes lauksaimniecības produktiem ne vienmēr ir savienojams ar pamatizejvielu ražotāju ekonomiskajām interesēm (gala produkcijas kvalitātes ieguvums neatsver veiktos ieguldījumus pamatizejvielas ražošanā); (67.)
13. Augstāku labturības prasību nodrošināšanas rezultātā pieaug produkta pašizmaksa un samazinās uzņēmuma peļņa attīstībai un darbības paplašināšanai. (77.)

5.3 Iespējas

1. Atbalsts pārtikas ražotājiem, t.sk. sadarbībai ar zinātniekiem, alternatīvu iepakojuma veidu, jauno tehnoloģiju un materiālu ieviešanai ražošanā (piemēram, bez BPA tehnoloģijas, tehnoloģijas akrilamīda koncentrācijas pārtikā samazināšanai); (10.; 94.)
2. Veicināt bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu, attīstīt to tālāku pārstrādi un šādu produktu eksportu; (29.; 30.; 31.)
3. Turpināt attīstīt pārtikas kvalitātes shēmas un to produktu ražošanu un patēriņu, tostarp, ZPI ietvaros, kā arī veicināt ražotāju iesaistīšanos tajās; (18.; 56)
4. Atbalsts rudzu audzētājiem tradicionālās rudzu šķirnes audzēšanai (kvalitatīvas rudzu maizes cepšanai); (42.)
5. Veicināt lauksaimnieku pāreju uz lauksaimniecības produktu integrēto ražošanu un bioloģisko lauksaimniecību; (47.; 92.)
6. Sabiedrības izpratnes veicināšana par augu aizsardzības pasākumu nozīmi ražības un patērētājiem drošas lauksaimniecības produkcijas ieguvē, kā arī par zemo augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas līmeni Latvijā; (89.; 92.)
7. Sekmēt vietējās izcelsmes paaugstinātu pārtikas produktu noieta ZPI ietvaros; (56.)
8. Attīstīt konkurētspējīgu bioloģisko sēklu ražošanu, lai nodrošinātu iespēju bioloģiskiem lauksaimniekiem iegādāties sertificētu bioloģisko sēklu; (23.)
9. Pārtikas ražošanas atlikumu tālāka izmantošana (bezatlikumu tehnoloģija); (60.)
10. Izstrādāt īpašu marķējumu produktiem, kas saražoti ievērojot augstākas dzīvnieku labturības prasības, lai veicinātu to atpazīstamību tirgū; (69.)
11. Sabiedrības izglītošana (atsevišķos gadījumos arī uzņēmēju - dzīvnieku izcelsmes produktu ražotāju un pārstrādātāju informēšana) par produktiem, kas saražoti ievērojot augstākas dzīvnieku labturības prasības (piem., nekastrētu kuļļu gaļas smarža); (75.)
12. Primāro ražotāju izglītošana par efektīvākām dzīvniekiem un videi saudzējošākām saimniekošanas praksēm un metodēm, lai kāpinātu produktivitāti un produkta kvalitāti; (75.)

PĀRTIKAS KVALITĀTE/DZĪVNIEKU LABTURĪBA

13. Sekmēt pakāpenisku AML lietošanas samazināšanu dzīvniekiem AMR sekmīgas dzīvnieku veselības pārvaldības rezultātā, tostarp pilnveidojot AML lietošanas uzskaiti dzīvniekiem. (85.; 86.; 87.)

5.4 Draudi

1. Patērētājiem trūkst zināšanas un ir zema pirktspēja, lai iegādātos pārtiku ar paaugstinātām kvalitātes prasībām; (12.)
2. Komerciālie produkti izspiedis no tirgus tradicionāli ražotos produktus (piemēram, pēc sentēvu metodēm ražota maize, jo nebūs atbilstošas izejvielas (rudzu)); (38; 39.; 40.)
3. Krāpšanās produktu ražošanā iedragā patērētāju uzticību produktu izcelsmei, kvalitātei; (36.)
4. Dzīvnieku īpašniekiem (turētājiem) trūkst zināšanas un prasmes par sekmīgu dzīvnieku veselības pārvaldību un AML piesardzīgu un atbildīgu lietošanu; (77.)
5. Ja netiks samazināta AML lietošana, pieaugs apdraudējums sabiedrības veselībai un dzīvnieku dzīvībai, kā arī dzīvnieku īpašnieku/turētāju ekonomiskie zaudējumi neiegūtās produkcijas vai dzīvnieku nāves dēļ, jo AMR attīstība apgrūtinās dzīvnieku ārstēšanu (pieaugs dzīvnieku ārstēšanas ilgums un izmaksas). (77.)
6. Neievērojot labturības prasības, nav iespējams nodrošināt dzīvniekiem un videi saudzīgu lauksaimniecisko ražošanu un nav iespējams pozitīvi veicināt saimniecības ekonomisko izaugsmi, jo finanšu resursi jānovirza barības līdzekļu un piedevu iegādei, dzīvnieku slimību profilaksei un ārstēšanai, kā arī nepieciešams lielāks dzīvnieku skaits, lai saražotu noteiktu produktu apjomu; (73;74.;75)
7. Produkti, kas ražoti ievērojot zemu standartu, bez pievienotās vērtību un mazos daudzumos, nav konkurētspējīgi eksporta tirgos. (76.)

6 Vajadzību novērtējums

1. Veicināt produkta atpazīstamību un sabiedrības informētību par kvalitatīviem produktiem (t.sk., kvalitātes shēmām).
2. Sekmēt zaļo publisko iepirkumu, izmantojot tā sniegtās iespējas un potenciālu.
3. Samazināt antimikrobiālo līdzekļu lietošanu, t.sk., ieviešot augstākus dzīvnieku labturības standartus lauksaimniecības praksē.
4. Informācijas pieejamības/izpratnes veicināšana par augu aizsardzības līdzekļu lietošanu.
5. Veicināt kvalitātes shēmu produktu ražošanu.
6. Veicināt videi draudzīga iepakojuma izstrādi, ilgtspējību.

Horizontālā mērķa ietvaros īstenojamās konkurētspējas sekmēšanas vajadzības

1. Zināšanu un informācijas pieejamība nozarē strādājošajiem un sabiedrībai kopumā.